

Kitap Değerlendirmesi

***Çokkültürlü Toplumlarda Eğitim
Türkiye ve İsveç'ten Örnekler,
Derleyenler: Marie Carlos-Annika Rabo-Fatma Gök,
İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011.***

Dolgun Aslan*

Bu çalışma 17-18 Ekim 2005 tarihinde, İsveç Araştırma Enstitüsü'nde düzenlenen çeşitli disiplinlerden Türkiyeli ve İsveçli akademisyenlerin bugünün "çok kültürlü" toplumlarında eğitim hakkında sunumlar yapmak üzere bir araya geldikleri atölye çalışmasıyla başladı. Bilgilerine yer verilmiştir. Göteborg Üniversitesi'nin Kültür, Estetik ve Medya bölümünde 4-5 Mayıs 2006 da düzenlenen başka bir atölye çalışmasında kitabın yayınlanmasıyla ilgili planlar ele alınarak tartışıldığı, İstanbul'daki İsveç başkonsolosluğu kitabın ortaya çıkarılması ile ilgili toplantıların düzenlenmesinde, Türkçe ve İngilizce çevirilerin yapılmasında ve yayınlanmasında katkıda bulunduğu vurgulanmıştır. Diğer yandan Boğaziçi Üniversitesi de Türkiye ile İsveç arasındaki akademik işbirliğinin kolaylaştırılmasında katkı sağladığı bilgilerine değinilmiştir.

Marie Carlos – Annika Rabo – Fatma Gök tarafından derlenen çalışma 12 bölümden oluşmaktadır. Kitap üç tematik kısım halinde düzenlenmiştir. Bu temalar; Çok kültürlü Eğitimde Zorluklar, Eğitim Kurumları ve Kimlik Oluşumları ve Güçlendirme Stratejilerinden

---

* Dr., Özel Öğretim Kurumları, Eğitim Programları ve Öğretim (aslandolgun@gmail.com)

oluşmaktadır. Çalışmanın giriş kısmında bir asırdan fazla bir süredir eğitimin modernitenin temel taşı olarak görüldüğüne vurgu yapılmış, eğitim ile hem ulusun hem de ulusun içindeki bireylerin gelişimi arasında yakın bir ilişki kurulmuştur. Türkiye ve İsveç eğitiminin çevresini saran ideolojik mücadelelerin farklılık gösterse de, büyük benzerlikler taşıdığına da vurgu yapılmıştır. 1980'li yıllardan bu yana "çok kültürlü" ve "çok kültürlülük" terimlerinin farklılıkları alkışlayan ve toplumun zenginliğine ve hatta küresel anlayışın gelişimine katkı yapan bir durum olarak gören önemli liberal ve insani değerleri normatif olarak ifade etmek için giderek daha fazla kullanıldığına değinilmiştir. Bazı kesimlerin "çok kültürcülüğü" toplumdaki çeşitli sorunların çözümü için bir reçete olarak görürken bazı kesimlerin ise "çok kültürlü toplumu" milletin birlik ve beraberliğine karşı bir tehdit olarak gördükleri bilgilerine yer verilmiştir. Birinci bölümde Annika Rabo'nun "İsveç'te Öğretmen Eğitimini Yeniden Düzenlemek: Çeşitlilik Paradoksları" konusu ele alınarak etnografik alan çalışmasına ve belgelerin incelenmesine dayalı çalışmalara yer verilmiştir. İsveç'te öğretmen eğitiminin tarihçesine genel bir bakışla birlikte, İsveç'in çok kültürlü bir toplum olduğuna vurgu yapılmıştır. Ayrıca cinsiyet eşitliğinin İsveç toplumu için kilit bir özellik olduğuna değinilmiştir.

Bölümün vurguladığı temel nokta yirmi farklı öğretmen yetiştirme kolejindeki farklılıkların geçmişten daha belirgin hale geldiği ve bu farklılıkların İsveç'te öğretmen yetiştirme eğitiminde bir reform olduğu bilgilerine yer verilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde Tuba Kancı ve Ayşe Gül Altınay'ın "Küçük Askerleri ve Küçük Ayşeleri Eğitmek" başlıklı çalışmaya yer verilmiştir. Çalışmanın Türk ders kitaplarında askerleştirilmiş ve cinsiyetlendirilmiş vatandaşlığın tarihsel bir bakış açısıyla ulusal belge ve politikalarla ilişkisi çerçevesinde eğitim metinlerinin analizine dayandığı bilgilerine yer verilmiştir. Türk Milliyetçilik projesinde ulus ve ordu arasındaki karmaşık ilişkinin yaratılmasına ve sürekli pekiştirilmesine ilişkin bilgilere yer değinilmiştir. Türkiye'de sivilleşmenin önündeki engellere değinilerek militarist dünya görüşünün çok kültürlülüğün arzu edilebilir bir idealden ziyade bir tehdide dönüşebileceği vurgusu yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, Inger Lindberg "Çokkültürlü Eğitim: Bir İsveç

Perspektifi" hakkında, teori ve pratikte dil politikalarıyla ilgili sosyolinguistik bir perspektifle görüşlerini dile getirmiştir. Çok dilliliği güçlendirmeye yönelik resmi bir politikanın bulunduğu, ama okulların genellikle bir tek dillilik pratiğini muhafaza ettiği İsveç'teki durum ele alınarak incelenmiştir. Bölümde, çift dilli öğrencilerin dilleri ve öğrenme süreçleriyle ilişkili meseleler, tüm öğretmenlerin sorumluluğu olarak görülmedikçe, çift dilli öğrencilerin akademik başarısında hiçbir kapsamlı iyileşme umut edilemeyeceği savunularak görüşler bu doğrultuda dile getirilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde, Fatma Gök'ün 'Türkiye Cumhuriyeti'nin Erken Dönemlerinde Kız Enstitüleri' adlı çalışması iyi bilinen ve etkili, ama aynı zamanda araştırmalarda ihmal edilen 'Kız Enstitüleri' irdelenerek ele alınmıştır. Bu enstitülerin 1920'lerin sonlarında kızlar için meslek okulları olarak kurulduğu ve Türk kadınlarının 'modernleşme' ve 'Batılılaşma' süreçlerinde yeni bir kadın kimliğinin oluşumunda önemli roller üstlendiğine vurgu yapılmıştır.

Beşinci bölümde Mine Göğüs Tan'ın 'Türkiye'de Kadınlar, Eğitim ve Gelişme' adlı makalesi geniş bir toplumsal ve ekonomik bakış açısında kadınlar ve gelişmeyle ilgili görüşlere yer verilmiştir. Makalede Osmanlı döneminden beri eğitimin, kadın hareketlerinin en önemli hedeflerinden biri olageldiğine ve kadınların eğitimde elde edilen kazanımlara rağmen, eğitim sistemi ile diğer kurumlar arasındaki ilişkilerin çok karmaşık olduğu ve cinsiyetler arasındaki eşitsizlikleri yansıttığı düşünceleri dile getirilmiştir. Bu bölümde Türkiye'de cinsiyet ve eğitimle ilgili mevcut durumun eleştirel bir değerlendirmesi sunulmaya çalışılmıştır. Altıncı bölümde Maria Carlson'un 'Ders Kitapları ve Pratikte İmgeler ve Değerler: İsveç'te Göçmenlere Yönelik Dil Kursları' adlı çalışması mülakatlardan faydalanmakla birlikte aynı zamanda ders kitapları ve politika belgelerinin bir analizini de yaparak düşüncelerini ortaya koymuştur. Bu analiz ders kitaplarının ve diğer materyallerin bir söylemsel pratikler ağında nasıl konumlandığını, İsveç toplumundaki hakim, fakat değişen değerler, normlar ve düşünme biçimleriyle nasıl etkileşim içinde olduğunu ve bunların nasıl ifade edildiğini gösterme çabası içinde olunmuştur. Öğretim materyalleri dikkate alınarak belli dönemlere ilişkin belli çıkarımlarda bulunulmuştur.

Yedinci bölümde, Kerstin von Brömssen'in 'İsveç'te Öğrencilerin Din

Hakkında Konuşmaları üzerine Düşünceler' çalışması ele alınmıştır. Dinin küresel meselelerde ve dünya çapındaki farklı toplumsal etkinliklerde giderek hakim olan bir kuvvet olduğuna vurgu yapılmıştır. Değişmekte olan demografik yapıların dini çeşitliliği de yansıttığı bilgilerine yer verilerek İsveç okullarında eğitim ve din dersi konusu irdelenmiştir. Sekizinci bölümde, Aylin Akpınar'ın 'Devlet Eğitimiyle İyi bir Vatandaş ve Bilinçli bir Müslüman'ın Yaratılması: İmam Hatip Okulları Örneği' adlı çalışmasında gençlerle din ve eğitim hakkında görüşmeler yapıldığı bilgilerine yer verilmiştir. Akpınar imam hatip liselerinden mezun olan öğrencilerle, öğretmenlerle ve okul müdürleriyle görüşerek konuyu irdelene yoluna gitmiştir. Görüşmede katılımcıların imam hatip liselerinde kendilerini ahlak ilkeleriyle daha iyi şekilde özdeşleştirdiklerini ve İslam ahlakının kendileri için referans noktası olduğu görüşlerine yer verilmiştir.

Dokuzuncu bölümde Ann-Sofie Holm ve Elisabet Öhrn' 'Sınırları Aşmak mı? cinsiyetlendirilmiş Başarı Hikâyelerinde Engeller ve Güçlükler', çalışması mülakatlara ve sınıf içi gözlemlere dayanmaktadır. Bu bölüm okul ortamlarındaki dişillik ve erillik biçimlerini ve çeşitli erkek ve kız gruplarının konumlanma şekillerini inceleyen bir çalışmaya dayandırılmıştır. Çok farklı iki yerel gruptan gelen 15-16 yaşlarındaki öğrencilerle mülakatlar ve gözlemler gerçekleştirilmiş ve düşünceler bu boyutta dile getirilmiştir. Onuncu bölümde, Meral Apak 'İMECE: İstanbul'un bir Gecekondu Mahallesinde Kadınların Kendilerini Güçlendirme Pratiği' adlı çalışmasında, bu alana ilişkin görüşlere yer verilmiştir. Bu bölüm İstanbul'un pek çok iç göçmenin bulunduğu bir bölgesinde yaygın eğitimle uğraşan bir kadın dayanışma kooperatifinin etkinlikleri analiz edilmiştir. İMECE eğitim etkinliklerine katılan kadınların bir kültürel, etnik ve toplumsal çeşitlilik bağlamında kendilerini ve birbirlerini nasıl algıladıkları ele alınmıştır.

On birinci bölümde Levent Soysal'ın '(Gayri) resmi Kurum, Kültür ve Göçmen Kızları Eğitmek: Berlin'den Bakış' adlı makalesi etnografik bir çalışmasına yer verilmiştir. Bu bölümde göçmen gençlik kültürü Berlin'deki kamusal ortamlarda cinsiyet boyutuyla incelenmiştir. İki farklı kültür söylemi analiz edilerek konu ele alınmıştır. Türk kızların kamusal alanlarda 'kadın olarak problemleri' hakkında nasıl konuştukları noktasına değinilmiştir. On ikinci bölümde

Ove Sernhede'nin 'Mikrofon Peygamberleri ve Okul Dışında Eğitim: Küresel Hip Hop Cemaati ve "Yeni İsveç"te Göçmen Gençlik' adlı çalışması yer almıştır. Göteborg'un bir banliyösünde göçmen geçmişine sahip ve hip hop kültürünün yerel ve kozmopolitan ifadeleriyle ilgilenen genç insanlara odaklanılmıştır. Bu bölümde kendisini 'yeni sınıf altı' olarak tanımlayan yaklaşık 60 gencin uzun zaman gözlemlenerek incelendiği bilgilerine yer verilmiştir.

Çok kültürlü eğitim bireylerin eşitliği ve kültürel çeşitliliğin kabul ederek farklı özelliklere sahip bireylerin kültürel değerlerine uygun olarak kendi varlıklarını geliştirme ve sürdürme hakkına sahip olmaları şeklinde ele alınmalıdır. Hiç kimseyi ötekileştirmeden herkes için daha yaşanabilir bir dünyanın oluşumu adına öncelikle çok kültürlülüğün bir insani değer olarak ele alınması ve temel eğitimden itibaren bu kültürün elde edilerek özümsemesine imkân verilmesidir. Huzur ve mutluluk; başka değerlerin, kültürlerin görmezden gelinmesi, ötekileştirilmesi ve yok sayılması üzerine bina edilmemelidir. Eğer toplumda hoşgörü anlayışı egemen değilse çok kültürlülük her zaman istismar edilebilir. Bunun için her şeyden önce saygıyı ve hoşgörüyü egemen kılabilecek oluşumlara gidilmelidir. Bu açıdan toplumda kültürel çatışmanın gözlenmesi, etnik grupların uyum ve entegrasyon boyutlarında sorunlar yaşaması, çok kültürlülüğün yok sayılarak ulus devlet anlayışına dayalı tek kültürlü yapılardan kaynaklandığı söylenebilir. Toplumun heterojen yapıya sahip olması, bireylerin birbirlerinin artılarında yararlanma, saygı empati, hoşgörü ve demokrasi bilincinin gelişimine fırsat bulma ve çeşitliliği zenginlik olarak algılama becerilerinin gelişimine imkan verir. Ayrıca yaşamı sadece siyah beyaz yönleriyle değil de farklı renklerle de görebilme, duyabilme yeterliliğine sahip olma bilinci kazandırır. Bu açıdan farklılıklara yaşam hakkı evrensel bir hak olarak görülmeli ve toplumsal doku bu boyutta ortaya konulmalıdır.

Ek1 ve Ek2'de sırasıyla Türkiye ve İsveç eğitim tarihlerinin özellikle sorunlu alanları ile ilgili özet bilgilere yer verilmiştir.